

Potrzeby Migrantów Powrotnych

Raport z badań prowadzonych przez Fundację Kompas w ramach projektu
„Kompas na Migrantów”

www.malopolskaloekalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu
finansowym Programu Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska

Oddajemy w Państwa ręce raport, który jest elementem działań w ramach projektu „Kompas na Migrantów” realizowanego przez naszą Fundację w okresie czerwiec – listopad 2015. Projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Pragniemy serdecznie podziękować wszystkim podmiotom i osobom, które swoim zaangażowaniem przyczyniły się do sprawnej realizacji projektu. Szczególne podziękowania za pomoc w realizacji projektu kierujemy pod adresem Fundacji Biuro Inicjatyw Społecznych w Krakowie, zwłaszcza Pani Doroty Kobylec, która służyła nam znacznym wsparciem. Pragniemy również serdecznie podziękować Pani Annie Mazgaj za poświęcony nam czas i nieocenioną pomoc, Panu Grzegorzowi Demelowi, za pomoc w realizowanych przez nas badaniach oraz cenne wskazówki przy powstawaniu niniejszego raportu oraz Pani Danucie Pawlak za inspirujące szkolenie.

Szczególne podziękowania kierujemy także do małopolskich reemigrantów, którzy podzielili się z nami swoimi cennymi doświadczeniami.

Zespół Fundacji Wspierania Dialogu Międzykulturowego i Pomocy Migrantom KOMPAS

Ewelina Blicharz

Ewa Adamska

Agnieszka Mirocha

Agnieszka Lasota

www.malopolskalkalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska

WSTĘP

Z badań przeprowadzonych w ramach projektu "Kierunek Małopolska" (2010) przez Centrum Doradztwa Strategicznego z Krakowa wynika, że w okresie między 2004 a 2009 rokiem doświadczenia migracyjne posiadało ok. 109 tysięcy rodzin z terenu Małopolski. Oznacza to, że gospodarstwa domowe osób, które w latach 2004-2009 wyjeżdżały z terenu województwa małopolskiego za granicę na okres dłuższy niż 3 miesiące stanowią 10,5% ogółu gospodarstw domowych w województwie. 52% Małopolan przebywających za granicą w latach 2004-2009 powróciła i w chwili prowadzenia wspomnianego badania przebywała na terenie województwa małopolskiego. Wśród przebywających poza granicami, 37% zadeklarowało zamiar powrotu na stałe do Polski.

Powyższe dane wskazują, że reemigracja staje się coraz istotniejszym zjawiskiem społecznym, również ze względu na trudności, które ze sobą niesie. Emigranci powrotni niejednokrotnie mają problemy z przystosowaniem się do ponownego życia w Polsce. Raport Centrum Doradztwa Strategicznego "Powroty z migracji zagranicznych do Małopolski" (2010) wskazuje, że 40% badanych planuje powtórny wyjazd za granicę.

Trudności adaptacyjne mogą pojawić się w obszarach rynku pracy, społecznym i kulturowym. Według analizy Centrum Badań UW mogą to być np. problemy z określeniem przynależności do danego miejsca, zmiana stylu życia, problemy wynikające ze zmiany warunków ekonomicznych. W literaturze przedmiotu (m.in. Fihel i in., „Migracje powrotne Polaków”, 2008), wyszczególnia się przypadki tzw. porażki migracyjnej. Dochodzi do niej wówczas, gdy zakładane plany związane z wyjazdem nie zostają zrealizowane. Wyjazd ma być szansą na szybkie zwiększenie indywidualnego kapitału oraz poprawienie sytuacji indywidualnej, co nie zawsze ma miejsce (Fihel i in., „Migracje powrotne Polaków”, 2008). Powrót z powodu porażki zagranicą (return of failure) dotyczy migrantów którzy nie zrealizowali założonych celów migracyjnych i nie zintegrowali się w kraju przyjmującym (Grabowska-Lusińska I „Poakcesyjne powroty Polaków”, 2010).

Warto zwrócić również uwagę na trudności rodzinne, które może generować emigracja.

www.malopolska.lokalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska

Migracja może wpływać na rozluźnienie więzi z bliskim. Poza tym Najbliższe otoczenie migranta niejednokrotnie wiąże oczekiwania finansowe z jego wyjazdem. Jeśli nie zostaną one spełnione, rodzina może wykazać brak zrozumienia. W rezultacie brak osiągnięcia sukcesu ekonomicznego za granicą może więc przełożyć się na problemy rodzinne.

Jednakże nawet sukces migracyjny niekoniecznie musi oznaczać uprzywilejowaną pozycję migranta po powrocie do kraju. Trudności z ponownym wejściem na polski rynek pracy przy braku wsparcia ze strony publicznych służb zatrudnienia, często są przyczyną ponownej emigracji. Jest to tzw. pętla pułapki migracji, która wynika z przyjmowanej przez migrantów strategii. Składa się na nią powrót do kraju, z którego właśnie się wróciło bądź (głównie Wielka Brytania) lub wyjazd do innego kraju Europy Zachodniej (Komitet Redakcyjny Biuletynów RPO, „Poakcesyjne migracje powrotne Polaków: geneza, przyczyny i konsekwencje”, 2010).

Warto pamiętać, że migranci powrotni przywożą z zagranicy kapitał o charakterze finansowym, ale i ludzkim (Fihel i in., „Migracje powrotne Polaków”, 2008).. Na emigracji zdobywają nowe kompetencje, które mogą się przyczynić do poprawy sytuacji gospodarstwa domowego. Doświadczenia, postawy czy umiejętności osób powracających mogą wpłynąć na rozwój ekonomiczny, społeczny czy kulturowy danej społeczności. Dopływ kapitału finansowego przywiezionego z zagranicy oznacza potencjalnie zwiększoną działalność inwestycyjną czy tworzenie nowych miejsc pracy. Z tych powodów reemigranci mogą inspirować pozytywne zmiany w społeczności lokalnej.

Powrót osób, które osiągnęły sukces zagranicą i wracają do kraju z myślą wykorzystania pozyskanych kapitałów ekonomicznego w ojczyźnie nazywany jest w literaturze przedmiotu powrotem innowacji (return of innovation) (Grabowska-Lusińska I, „Poakcesyjne powroty Polaków”, 2010)

CEL BADANIA I PROBLEM BADAWCZY

Celem badania jest poznanie specyficznych potrzeb migrantów powrotnych zamieszkujących Małopolskę.

Pojawiające się przed rozpoczęciem badań pytania badawcze:

- Jakie trudności spotykają migrantów po powrocie do kraju pochodzenia?
- Jak doświadczenie migracji wpływa na sytuację zawodową i osobistą migrantów?
- Jakie różnice w stylu życia w kraju emigracji i kraju pochodzenia dostrzegają migranci?

UCZESTNICY BADAŃ, METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE

Grupa badana

Osoby uczestniczące w badaniach to migranci powrotni zamieszkujący Małopolskę po powrocie z zagranicy. Za migranta powrotnego uznano) inspirując się definicją przyjętą przez realizatorów projektu „Kierunek Małopolska”, 2010), osobę, która: jest w wieku produkcyjnym, pracowała lub uczyła się za granicą minimum 3 miesiące, po powrocie osiedliła się na terenie Małopolski; W niniejszym raporcie pojęcia „migrant powrotny” i „reemigrant” używane są zamiennie.

Podczas realizacji badania posłużono się szeroko rozumianymi metodami jakościowymi, a więc **zogniskowanym wywiadem grupowym** (tzw. fokusem) oraz **ankietą z pytaniami otwartymi**; to ostatnie narzędzie określić można jako quasi-jakościowe, gdyż pomimo braku kafeterii odpowiedzi narzuca badanemu dość sztywne ramy wypowiedzi, a ponadto badacz, nie wchodząc z nim w bezpośrednią interakcję, nie ma możliwości podążania za problemami, które dla badanego mogą okazać się szczególnie istotne.

Zaproszenie na badanie fokusowe zamieszczone zostało na stronie internetowej Fundacji Kompas i na jej profilu w serwisie Facebook, tu, dzięki prywatnym kontaktom, następowały dalsze udostępnienia. W podobny sposób rozpowszechniane były formularze ankiet, przy czym dodatkowo wykorzystano tu prywatne kontakty, kilku osobom bezpośrednio proponując wypełnienie ankiety

W badaniu fokusowym wzięło udział 5 osób: zebrano 30 ankiet.

Wiek ankietowanych wynosił od 24 do 36 lat., Czas spędzony przez nich za granicą – od 3 miesięcy do

www.malopolskaloekalnie.pl

10 lat. Brak jest dokładnych danych o wieku oraz czasie pobytu za granicą osób uczestniczących w spotkaniu fokusowym.

Zastosowano jakościowe metody badawcze ze względu na charakter badania oraz jego cele: uchwycenie indywidualnej perspektywy osób, które powróciły z emigracji oraz uwypatnieniu specyficznych dla nich potrzeb, a następnie dokonaniu ograniczonych uogólnień. Niewielka ilość planowanych do zebrania i faktycznie zebranych ankiet oraz celowy, a nie reprezentatywny dobór próby w badaniach ankietowych wraz z otwartym charakterem pytań powodują, iż wyciąganie jakichkolwiek wniosków o charakterze statystycznym nie jest w przypadku prezentowanego badania uprawnione.

Niemal wszyscy uczestnicy badania fokusowego oraz ankietowego, z czterema jedynie wyjątkami, podali jako obecne miejsce zamieszkania Kraków. Jedna osoba zamieszkuje Bochnię, jedna Wadowice, dwie Brzesko. 9 osób przed emigracją mieszkało poza Krakowem (Wieliczka, Oświęcim, Tarnów) a także poza województwem małopolskim (Zamość, Rzeszów, Toruń, Żary, Nysa, Mysłowice), natomiast po powrocie zamieszkało w Krakowie.

Większość badanych to osoby o wykształceniu wyższym, pozostałe mają wykształcenie średnie.

Wśród wskazywanych kierunków emigracji pojawiły się następujące kraje:

- USA
- Francja
- Węgry
- Holandia
- Wielka Brytania
- Iran
- Austria
- Włochy
- Irlandia
- Finlandia
- Grecja

- Francja
- Izrael
- Szwajcaria
- Niemcy
- Portugalia
- Szkocja
- Australia
- Hiszpania

Analiza danych zastanych na temat migrantów powrotnych w Małopolsce (opracowania, artykuły prasowe, dane statystyczne; por. Bibliografia), a także własne doświadczenia migracyjne zespołu Fundacji Kompas wyznaczyły kierunki badawcze. Badanie fokusowe pozwoliło nam uszczegółwić te zagadnienia i zwrócić uwagę na te kwestie, które wydawały się być szczególnie istotne dla naszych badanych. Na tej podstawie stworzono pytania do kwestionariusza badawczego

WYNIKI

Badanie fokusowe

Do spotkania w badaniu fokusowym zaproszono osoby, które zgodnie z przyjętą definicją przebywały na emigracji powyżej 3 miesięcy. Na spotkanie przyszło 5 osób, w tym 3 osoby zamieszkujące obecnie Kraków, a 2 Brzesko.

Na początku spotkania prowadzący i uczestnicy zgodzili się na zasadę wzajemnej dyskrecji, co oznacza, że ich wypowiedzi pozostają anonimowe. Spotkanie trwało ok. 1,5 godziny i było prowadzone przez dwie uczestniczki projektu z ramienia Fundacji Kompas.

Uczestnicy spotkania chętnie opowiadali o swoich doświadczeniach migracyjnych. W celu pobudzenia dyskusji zastosowano materiały stymulujące (załączone w aneksie), które uczestnicy komentowali w swoich wypowiedziach. Odpowiadali żywo na zadawane pytania oraz wchodzili ze sobą w dialog.

Szczególnie ożywiona dyskusja panowała w trakcie rozmowy na temat pracy w Polsce oraz

www.malopolskalokalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska

otrzymywanego wsparcia ze strony polskiej administracji publicznej. Uczestnicy chętnie i zaangażowaniem opowiadali również o różnicach kulturowych, które obserwują porównując sposób życia za granicą i w Polsce.

Przyglądając się przebiegowi badania fokusowego, można wychwycić obszary, które najczęściej pojawiały się w dyskusji. Są to:

- praca
 - brak ciągłości pracy w Polsce w wyuczonym zawodzie;
 - dyskredytowanie doświadczenia zawodowego zdobytego za granicą podczas rozmów kwalifikacyjnych w Polsce;
 - „luki w CV” – doświadczenie zawodowe zdobyte za granicą nie było umieszczane w CV podczas szukania pracy w Polsce;
 - inna kultura pracy za granicą i w Polsce (uczestnicy zgadzali się ze sobą, że kultura pracy za granicą bardziej im odpowiada – ludzie są bardziej odpowiedzialni za wykonywaną pracę, zaangażowani);
 - niskie wynagrodzenie w Polsce w stosunku do płac w Europie Zachodniej;
- kontakty z urzędami
 - brak jasnych informacji dotyczących dokumentów (np. świadectw pracy), rozbieżność informacji dotyczących tego, jakie dokumenty są potrzebne do uznania pracy za granicą;
 - niekompetencja urzędników, np. brak wiedzy, który wpływał na problemy z uznaniem świadectw pracy;
 - trudności w zakładaniu firmy w Polsce;
- kwestie osobiste
 - zerwanie kontaktów ze znajomymi, rozluźnienie więzów rodzinnych;
 - obawy co do relacji z bliskimi po powrocie;
- różnice kulturowe
 - poziom tolerancji i otwartości – wyższy za granicą;
 - różnice w wychowywaniu dzieci (większa swoboda w podejściu do wychowywania dzieci za granicą; przez co można rozumieć bardziej liberalne podejście);
 - kultura jazdy – większy komfort prowadzenia samochodu za granicą;

Badanie fokusowe, służące swoistemu pilotażowi, potwierdziło wstępną hipotezę wysnutą na podstawie analizy materiałów zastanych, iż wiodącym problemem reemigrantów jest sytuacja na rynku pracy oraz model kontaktów z administracją publiczną. Stąd w badaniu ankietowym zwrócono szczególną uwagę właśnie na te kwestie.

Badanie ankietowe

Ankieta składała się z 8 pytań otwartych. Ich konstrukcja praktycznie uniemożliwiała udzielenie odpowiedzi „tak”/ „nie”, jednak nie w każdym przypadku udało się wywołać szersze, wyczerpujące odpowiedzi, nawiązujące do wszystkich aspektów problemu poruszonego w pytaniu. Jest to znany mankament badań z użyciem ankiet z pytaniami otwartymi realizowanych bez bezpośredniego udziału badacza. Pomimo tego treści zawarte w wypełnionych ankietach pozwalają na wyprowadzenie pewnych ograniczonych uogólnień, a przede wszystkim na potwierdzenie wyprowadzonych z literatury przedmiotu oraz pilotażowego badania fokusowego prepozycji odnośnie do tego, że uwzględnione w kwestionariuszu ankiety zagadnienia są rzeczywiście istotne dla reemigrantów. Poniższa analiza prowadzona jest odrębnie dla każdego z pytań zawartych w ankiecie.

1. Jak sobie wyobrażałeś/aś powrót do kraju? Na ile rzeczywistość okazała się podobna do tej wizji?

Ponad połowa ankietowanych (17 osób) stwierdziła, że rzeczywistość po powrocie okazała się być podobna do ich wyobrażenia o tym, jak będzie ona wyglądać. Równocześnie były to osoby, które od początku zakładały wyjazd na określony. Były to osoby, które spędziły za granicą bardzo różny czas (od 3 miesięcy do 5 lat). Nie są więc to tylko migranci, których wizja rzeczywistości w Polsce sprawdza się ze względu na krótki pobyt poza krajem.

Pojawiły się też odpowiedzi świadczące o tym, że rzeczywistość po powrocie okazała się łatwiejsza niż wyobrażenie o niej. Jedna z osób, która przebywała na emigracji 10 lat spodziewała się trudności po przyjeździe (cyt. „nie oczekiwałam cudów”) jednak jej rodzina (mąż, dziecko) dość szybko się zaaklimatyzowali. Inna z osób napisała, że powrót okazał się łatwiejszy niż zakładała, zwłaszcza pod względem ekonomicznym.

Pojawiło się również kilka wypowiedzi mówiących o tym, że oczekiwania dotyczące powrotu okazały

się być różne od rzeczywistości w negatywnym sensie. Jako niemiłe zaskoczenie wskazywano: „zamkniętą” postawę Polaków, ich „mentalność” (cyt. „mała otwartość i swoboda życia, mniejsza życzliwość”), niespełnione oczekiwania ekonomiczne, brak pracy.

Jedna osoba napisała, że spodziewała się braku perspektyw w kraju i to właśnie ją spotkało.

Trzy osoby stwierdziły, że nie miały jasno sprecyzowanych oczekiwań.

2. Czy miałeś/aś plan, co zrobić po powrocie (praca, rodzina, edukacja)?

Ankietowane osoby wskazywały na następujące plany życiowe po powrocie do kraju:

- edukacja, (głównie wskazywano kontynuację lub rozpoczęcie studiów) – 17 osób;
- praca (znalezienie pracy) - 9 osób;
- spędzenie większej ilości czasu z rodziną – 1 osoba;
- otwarcie własnego biznesu – 2 osoby;
- odpoczynek – 1 osoba.

3. Czy spotkałeś/aś się z jakimiś problemami w realizacji swoich planów? Jakże to były problemy i czy ktoś pomógł Ci je rozwiązać?

Większość ankietowanych osób (17) stwierdziła, że po powrocie do Polski nie spotkały się z żadnymi problemami. Trudności, jakie pojawiły się w wypowiedziach pozostałych to:

- późniejsze rozpoczęcie studiów w stosunku do zakładanego;
- niedostateczna liczba ofert pracy w zawodzie, trudności ze znalezieniem pracy, brak zatrudnienia;
- brak wystarczającej wiedzy polskich urzędników umożliwiającej pomoc migrantom;
- dyskryminacja podczas rekrutacji do pracy (deprecjonowanie doświadczenia zawodowego zdobytego za granicą podczas rekrutacji do pracy);
- problem ze zdobyciem funduszy na inwestycje;
- mentalność Polaków (mała otwartość i swoboda życia, mniejsza życzliwość).

4. Jak wygląda Twoja obecna sytuacja zawodowa? Co pomogłoby Ci lepiej funkcjonować na rynku pracy po powrocie?

Kilkoro ankietowanych (6 osób) określiło swoją obecną sytuację jako bardzo dobrą. 7 osób napisało, że obecnie posiadają pracę etatową, 1 prowadzi działalność gospodarczą, 1 pracuje i zamierza rozpocząć własną działalność. 1 osoba pozostaje bezrobotna.

5 osób napisało, że doświadczenie zdobyte w pracy za granicą pomogło im w znalezieniu pracy w Polsce, zwłaszcza znajomość języków obcych okazała się przydatna.

Wskazywano jednak również na trudności związane ze znalezieniem zatrudnienia po powrocie do Polski. Wyróżniono następujące problemy:

- brak możliwości wykorzystania umiejętności/wiedzy nabytej za granicą;
- małe wsparcie ze strony Urzędów Pracy;
- potrzeba szkoleń zawodowych, brak kursów doszkalających dla ludzi z wyższym wykształceniem (cyt. „mogłoby być więcej kursów dla ludzi z wyższym wykształceniem, a nie tylko wózki widłowe...np. księgowy podstawy, komputerowe);
- brak formy wsparcia - programu przejścia z emigracji do pracy w Polsce, który ułatwiałby powrót i ponowną adaptację do życia w Polsce (np. staż);
- potrzeba stworzenia konieczny krótkiego przewodnika dla osób powracających (cyt. „manual 10 rzeczy, które należy zrobić po powrocie”);
- niezbędny większy dostęp do informacji o możliwościach zatrudnienia w Polsce, dostęp do ofert pracy umożliwiających wykorzystanie języków obcych już w trakcie pobytu na emigracji.

1 osoba napisała, że wyjazd nie miał wpływu na ich sytuacją zawodową. Była to osoba przebywająca za granicą przez krótki okres – 4 miesiące, która po powrocie wróciła na studia.

5. Czy polscy urzędnicy (w gminie, starostwie, urzędzie pracy, ZUS-ie, itp.) rozumieją problemy ludzi, którzy wrócili z zagranicy?

Większość badanych odpowiedziała, że urzędnicy nie rozumieją problemów osób powracających. Wskazywali takie kwestie, jak to, że dane dotyczące pracy za granicą trudno jest ująć w polskim formularzu oraz wzajemnie sprzeczne informacje uzyskiwane od urzędników w Polsce i za granicą.

Wspominali również o braku życzliwości urzędników. Jedna osoba napisała jednak, że urzędnicy częściowo rozumieją migrantów ze względu na własne podobne doświadczenia. Kolejna osoba również stwierdziła, że urzędnicy rozumieją migrantów, jednak nie mają dostatecznych środków na wsparcie pod czym prawdopodobnie należy rozumieć, że brakuje finansów umożliwiającą realizację programów wsparcia migrantów. Połowa ankietowanych odpowiedziała „nie wiem” lub „nie dotyczy”, co może świadczyć o tym, że nie miała kontaktu z urzędami po powrocie lub że ewentualnych problemów w tych kontaktach nie uznała za specyficzne dla reemigrantów.

6. Na co urzędnicy powinni zwracać większą uwagę, żeby skuteczniej pomagać osobom, które powróciły do Polski?

Zdecydowana większość badanych opowiedziała, że urzędnicy powinni spróbować uszanować punkt widzenia osoby powracającej, a także odnosić się do niej z życzliwością, uprzejmością oraz empatią. Badani oczekują również pomocy w zrozumieniu mechanizmów rządzących polskim rynkiem pracy i w poszukiwaniu zatrudnienia. Migranci chcieliby, żeby ich doświadczenie zdobyte za granicą i płynący z niego potencjał został wykorzystany. 10 badanych odpowiedziało, że nie mają oczekiwań względem urzędników: odpowiedzieli „nie dotyczy”.

7. Jakie praktyczne rady dałybyś/dałabyś osobom, które zdecydowały się wrócić z emigracji?

Większość badanych osób nie widzi potrzeby udzielania rad związanych z reemigracją. Pewna grupa respondentów (3 osoby) uważa, że „w Polsce nie jest tak źle”. Powtarzają się życzenia cierpliwości i wytrwałości, a także konkretne porady dotyczące:

- starań w kierunku nawiązywania kontaktów; wydaje się, że osoba badana miała na myśli nawiązywanie nowych znajomości, które mogą ułatwić powrotną adaptację;
- bycia aktywnym na rynku pracy od razu po powrocie – aktywne poszukiwanie pracy;
- najpierw znalezienia pracy w branży, w której pracowało się na emigracji;
- praktykowania posługiwania się językiem angielskim po powrocie;
- poszukiwania wsparcia w działalności samorządów, organizacji pozarządowych;
- nabycia wiedzy jeszcze przed powrotem o tym, jakie dokumenty będą potrzebne, pamiętania o zabraniu ze sobą dokumentacji;
- zaufania do siebie, docenienia własnej wartości;

- mądrej inwestycji zarobionych pieniędzy;
- orientacji na rynku pracy przed powrotem;
- zaplanowania powrotu do Polski pod kątem planów na przyszłość, celów do realizacji, rozwoju;
- mądrego dysponowania przywiezionym kapitałem;
- zachęcanie do powrotu – 2 os.

Dwie osoby napisały, że nie radzą migrantom powrotu do Polski, jeśli chcą oni zarabiać duże pieniądze i przeszkadza im mentalność Polaków (mała otwartość i swoboda, mniejsza życzliwość). Były to osoby, które migrowały do krajów Europy Zachodniej (Szwajcaria, Wielka Brytania) i przebywały tam przez stosunków krótki czas (3 i 5 miesięcy).

Jedna z osób stwierdziła, że emigracja nie wpływa znacząco na życie po powrocie. Była to osoba, która przebywała za granicą 4mce.

8. Co jest dla Ciebie największą różnicą w życiu za granicą i w Polsce?

Większość badanych wskazała na różnice w mentalności ludzi za granicą i w Polsce. Cechy, które zauważają u mieszkańców innych państw to: uczynność, podejście do obowiązków i norm społecznych, pogoda ducha, szybkość życia, podejście do problemów, swoboda życia i brak zmartwień. Duża część badanych pisała o większych zarobkach wyższej stopie życia za granicą. Pojawiły się również pojedyncze następujące komentarze:

- większy szacunek do wspólnej przestrzeni miejskiej za granicą;
- w Europie Zachodniej jest możliwy kontakt z osobami różnorodnymi pod względem kulturowym, prezentującymi różne sposoby myślenia;
- w Polsce można znaleźć większe oparcie w rodzinie i znajomych; prawdopodobnie badany/a miał/a na myśli różnice kulturowe polegające na tym, że w Polsce większą wagę przywiązuje się do pielęgnowania bliskich relacji; jest to komentarz osoby, która spędziła 2 lata w Iranie;
- mniejszy dostęp do bezpłatnego doszkalania się w Polsce.

9. W jaki sposób wyjazd i powrót wpłynęły na Twoje relacje z rodziną i znajomymi?

Większość ankietowanych wskazała na pozytywną zmianę stosunków z najbliższymi. Według badanych ich relacje rodzinne poprawiły się, są trwalsze i bardziej wartościowe. Jedna z badanych osób w odpowiedzi na pytanie napisała „raczej zacieśnił więzy i przekonał, że nie chciałabym wyjechać z Polski na stałe”. Inna z badanych osób stwierdziła, że relacje z rodziną „na chwilę” po powrocie uległy poprawie. Jeden respondent zauważył, że dzięki jego migracji rodzina jest „bardziej otwarta na inność”.

Dla dużej części osób emigracja nie miała większego wpływu na stosunki rodzinne z powodu regularnie utrzymywanych kontaktów.

Część ankietowanych podkreśliła jednak, że doświadczenie migracji wpłynęło na pojawienie się trudności w relacjach z rodziną i znajomymi. Jedna z ankietowanych osób napisała, że w czasie emigracji miała niewielki kontakt z rodziną, co doprowadziło do znacznego pogorszenia relacji, natomiast sytuacji ustabilizowała się po powrocie. Często pojawiał się problem utraty kontaktów z częścią znajomych. Natomiast wskazano również na zacieśnianie więzów z osobami, z którymi przebywała za granicą.

10. Jeśli wróciłeś z dziećmi: jak jest przygotowana polska szkoła na przyjęcie dzieci przyjeżdżających z emigracji?

Zdecydowana większość ankietowanych odpowiedziała, że nie dotyczy ich to pytanie. Niektórzy badani wspomnieli o braku przystosowania polskiej szkoły do pracy z dziećmi z innych krajów oraz do potrzeb niepracujących rodziców. Pojawiają się trudności w oddaniu dziecka pod opiekę świetlicy. W przyjmowaniu dziecka do publicznych ośrodków opieki pierwszeństwo mają rodzice pracujący. Osoba która zwróciła na to uwagę pisze, że jeśli podejmie pracę będzie musiała zatrudnić kogoś do opieki bo świetlica na ten moment stała się już przepelniona.

WNIOSKI

Uzyskany materiał badawczy ma charakter jakościowy, co powoduje wyostrenie pewnych zjawisk oraz wskazuje raczej na indywidualną, podmiotową perspektywę, niż daje obraz typowej sytuacji migranta powrotnego, choć – zwłaszcza dzięki procedurze badawczej obejmującej pilotażowe badanie fokusowe a następnie badania ankietowe - pewne uogólnienia dają się wyprowadzić. Istotne jest również to, iż – jak się wydaje – udało się wychwycić specyficzne problemy reemigrantów, odmienne od problemów osób, które nigdy z kraju nie wyjeżdżały. Dotyczy to również tych kłopotów, z którymi borykają się nie tylko migranci powrotni, np. problemów ze znalezieniem pracy, skomplikowanymi procedurami urzędowymi, czy urzędniczą niekompetencją. Także tutaj zebrany materiał pozwala na wychwycenie specyfiki sytuacji reemigrantów.

Badana grupa w większości składała się z ludzi młodych o średnim bądź wyższym wykształceniu, co uwypukla potrzeby tej specyficznej grupy.

Celem badań, których przebieg i wyniki prezentuje niniejszy raport, było wyłącznie poznanie perspektywy reemigrantów, raport nie rości sobie więc pretensji do całościowego ujęcia problemu. Można przypuszczać, że inaczej zaprezentowane kwestie wyglądać mogą z perspektywy urzędników, rodzin migrantów czy nawet innych reemigrantów (badania nie są reprezentatywne w socjologicznym sensie, o czym była już mowa). Nie weryfikowano również „prawdziwości” wypowiedzi w tym sensie, iż nie starano się sprawdzić, czy rzeczywiście Urzędy Pracy mają migrantom powrotnym tak niewiele do zaproponowania. Można jednak poczynić ostrożne założenie, że nawet jeśli programy, celowość wprowadzenia których dostrzegają badani, faktycznie istnieją, to są na tyle słabo znane (słabo rozpropagowane), że nawet aktywni i refleksyjnie podchodzący do własnej sytuacji życiowej reemigranci (a można przyjąć, że tacy właśnie natrafili na ankietę i zechcieli ją wypełnić), nie wiedzą o nich. Nie da się jednak wykluczyć, że wiedzą, ale uważają za niewystarczające lub nietrafiające w realne potrzeby. W każdym z przypadków wyniki badań zdają się być interesujące dla urzędów mających na celu wsparcie w odnajdywaniu się na rynku pracy oraz organizacji pozarządowych pomagających migrantom.

Poniżej odniesiono się do tych danych z badań, które generują wnioski wskazujące na istotne potrzeby migrantów mogące zostać zaspokojone przez instytucje państwowe bądź organizacje

www.malopolskalokalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska

pozarządowe.

Zebrane wyniki pokazują, że osoby powracające z emigracji dysponują sporym kapitałem nowo nabytych kompetencji zawodowych i kulturowych. Wydaje się, że doświadczenia zdobyte w pracy za granicą często były pomoce w znalezieniu pracy w Polsce, zwłaszcza znajomość języków obcych nabyta na emigracji pomogła odnaleźć się na rynku pracy. Możemy więc stwierdzić, że powroty wielu z badanych osób można określić „powrotem innowacji”.

Migranci chcieliby, żeby ich doświadczenie zdobyte za granicą i płynący z nich potencjał został wykorzystany. Niektórzy uważają jednak, że rynek pracy nie daje im takich możliwości. W szukaniu pracy przeszkadza brak ciągłości pracy w zawodzie, tzw. „luki w CV”, czy dyskredytowanie doświadczenia zawodowego zdobytego za granicą przez potencjalnych pracodawców.

Aby było możliwe wykorzystanie zasobów osób powracających potrzeba jest szczególnego wsparcia ze strony publicznych służb zatrudnienia. Uwidaczniają się w tym obszarze następujące szczegółowe potrzeby:

- 1. Potrzeba kursów doszkalających dla osób z wyższym wykształceniem;**
- 2. Potrzeba rzetelnego wsparcia informacyjnego w zakresie funkcjonowania polskiego rynku pracy, tego jakie dokumenty powinni przywieźć ze sobą migranci z zagranicznych urzędów, oraz jasne wskazówki dotyczące kroków, które migrant powinien podjąć jeszcze przed i już po powrocie, aby się na nim odnaleźć;**
- 3. Potrzeba życzliwości ze strony urzędników oraz szacunku dla punktu widzenia osoby, która powróciła z emigracji;**
- 4. Potrzeba wsparcia w zakresie korzystania z przywiezionego kapitału finansowego;**
- 5. Potrzeba możliwości utrwalania kompetencji językowych nabytych za granicą.**

Badane osoby opisują przeżycia wskazujące na to, że mogą mierzyć się z powrotnym szokiem kulturowym, który oznacza trudności readaptacyjne po powrocie do Polski (za: Grzymała-Moszczyńska, „Co oznacza powrotny szok kulturowy?”). W przypadku opisanej grupy badawczej trudności dotyczą przede wszystkim poczucia braku zrozumienia ze strony polskich urzędników oraz

nie otrzymywanie wystarczającego wsparcia. Polacy załatwiają sprawy w urzędach za granicą czują się traktowani z szacunkiem oraz w sposób kompetentny. Nie mają takiego poczucia w Polsce.

Migranci konfrontują się również z niskim wynagrodzeniem w Polsce w stosunku do płacy w Zachodniej Europie. Wpływa to na obniżenie ich stopy życiowej po powrocie do Polski.

Większość migrantów powrotnych wskazywała również na znaczące różnice kulturowe, jeśli chodzi o Polaków oraz przedstawicieli innych nacji. Zwracali uwagę na zachowania i cechy, które według nich częściej występowały u mieszkańców innych państw: uczynność, podejście do obowiązków i przestrzegania norm społecznych, pogoda ducha, szybkość życia, podejście do problemów, swoboda życia i brak zmartwień, większy szacunek do wspólnej przestrzeni miejskiej.

Często wskazywano również na większą kulturę jazdy samochodem za granicą w porównaniu do Polski. Według nich również inna jest kultura pracy: ludzie w Zachodniej Europie są bardziej odpowiedzialni za wykonywaną pracę i zaangażowani.

Wymienione różnice kulturowe są przyczyną trudności w ponownej adaptacji do życia w Polsce. Można je jednak również potraktować jako kapitał kulturowy przywożony przez migrantów, który może mieć pozytywny wpływ na zmiany w lokalnej społeczności. Jeden z badanych respondentów zauważył, że jego doświadczenia migracyjne wpłynęły na jego bliskich i pozwoliły jego rodzinie być „bardziej otwartą na inność”. Wyłania się zatem **potrzeba wsparcia migrantów w umiejętnym korzystaniu ze zdobytych doświadczeń i dzieleniu się nimi.**

Migranci, którzy powrócili zwracają uwagę na to, że dla osób w podobnej sytuacji pomocne mogłoby być pozytywne nastawienie do siebie i rzeczywistości oraz zaplanowanie tego co chce się robić po powrocie. Rozwiązaniem mogłoby tu być stosowne wsparcie psychologiczne oraz informacyjne już przed powrotem do kraju oraz po nim. Profesor Grzymała-Moszczyńska wskazuje, że pomocne byłoby stworzenie przed przyjazdem bilansu zysków, których migrant spodziewa się w wyniku emigracji oraz kosztów jakie musi ponieść, gdy wróci (Grzymała-Moszczyńska „Co oznacza powrotny szok kulturowy?”).

Podsumowując, przeprowadzone badania wskazują na trudności dotyczące Polskich migrantów powrotnych oraz potrzeby jakie z nich płyną. Warto pamiętać, że wspierając ich w ich zaspakajaniu

służby administracji publicznej i organizacje pozarządowe jednocześnie wspierają ponowną adaptację do życia w Polsce. Ta z kolei sprzyja wykorzystywaniu nabytego za granicą kapitału i generowaniu pozytywnych zmian społecznych i ekonomicznych w Polsce.

BIBLIOGRAFIA

Centrum Doradctwa Strategicznego, Powroty z migracji zagranicznych do Małopolski, 2010

Grabowska-Lusińska I. (red.) *Poakcesyjne powroty Polaków*, Ośrodek Badań nad Migracjami 2010

Grzymała-Moszczyńska *Co oznacza powrotny szok kulturowy?*, <http://zielonalinia.gov.pl/Co-oznacza-powrotny-szok-kulturowy-5397>

Fihel, A., Tyrowicz. J, Kaczmarczyk P., *Migracje powrotne Polaków*, BEZROBOCIE.org.pl, Biuletyn nr. 5, marzec 2008

Komitet Redakcyjny Biuletynów RPO, *Poakcesyjne migracje powrotne Polaków: geneza, przyczyny i konsekwencje*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2010

www.malopolska.lokalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska

ANEKS

MATERIAŁY STYMULUJĄCE ZASTOSOWANE PODCZAS BADANIA FOKUSOWEGO

Źródło: <http://www.cds.krakow.pl/prasa,139.html>

30.07.2009 – Dziennik Krakowski – *Małopolanie wracają z emigracji. Część z nich nie może jednak znaleźć w domu pracy.*

Małopolanie wracają z emigracji. Część z nich nie może jednak znaleźć w domu pracy.

SPOŁECZEŃSTWO. Ponad połowa Małopolan, którzy wyjechali w ostatnich latach za granicę, powróciła już do kraju. Na jakie problemy natrafiają? Wykażą to badania, przeprowadzane w Małopolsce po raz pierwszy.

Zagranicą najbardziej kusi młodych mieszkańców naszego regionu. Spośród tych, którzy wyjechali w ciągu ostatnich pięciu lat, ponad 40 procent stanowiły osoby w wieku 19-29 lat. Co trzecim emigrantem był absolwent uczelni wyższej. Najczęściej opuszczali Małopolskę na rzecz Wielkiej Brytanii i Irlandii. Wiele osób wyjeżdżało też do Stanów Zjednoczonych. Ponad 80 proc. małopolskich emigrantów zdecydowało się na wyjazd w celach zarobkowych, a ponad 10 proc. chciało się za granicą uczyć. Ta-

kie wnioski płyną z najnowszych badań przeprowadzonych przez krakowskie Centrum Doradztwa Strategicznego.

Badaniem objęto ponad 4 tysiące małopolskich gospodarstw domowych. – 10,5 proc. z nich to takie, w których co najmniej jedna osoba na przestrzeni ostatnich pięciu lat przebywała za granicą dłużej niż trzy miesiące – mówi Marcin Dziółko, kierownik projektu unijnego „Kierunek Małopolska” w Centrum Doradztwa Strategicznego.

Analizy wykazały również, że zjawisko powrotów do Małopolski przybiera na sile. W ubiegłym roku wróciło pięć razy więcej emigrantów niż w 2006 roku.

– Większość emigrantów z góry zakładała, że wróci po określonym czasie. Część z nich wracała, ponieważ zrealizowała założony plan finansowy. Waż-

nymi czynnikami są też kwestie rodzinne oraz trudności spowodowane rozłąką – wylicza Małgorzata Majka, asystentka projektu „Kierunek Małopolska”.

Jak sobie radzą po powrocie? Ponad 40 procent pracuje w pełnym wymiarze godzin, ale aż 30 procent zasililo szeregi bezrobotnych. Przybyło osób, które założyły własne firmy – przed wyjazdem stanowiły one 2 proc. ankietowanych, teraz ponad 8 proc. Wzrosło natomiast bezrobocie wśród kobiet – z 23 proc. przed wyjazdem do 44 proc. po powrocie.

Jak wykorzystać zagraniczne doświadczenie emigrantów w rozwijaniu województwa? Jak im pomóc? Wykażą to kolejne badania, które Centrum Doradztwa Strategicznego przeprowadzi w najbliższych miesiącach w ramach projektu unijnego „Kierunek Małopolska”.

– Chcemy dokładnie przeanalizować zjawisko powrotów z emigracji w ujęciu regionalnym i przedstawić prognozy na najbliższe lata. Będą to pierwsze badania w Małopolsce na tak dużą skalę. Zamierzamy rozmawiać również z Polakami, którzy są obecnie za granicą – mówi Małgorzata Majka.

Wyniki badań posłużą do opracowania rekomendacji w zakresie przygotowania regionu na przyjęcie powracających z emigracji. Zostaną one przekazane władzom lokalnym oraz instytucjom rynku pracy na terenie Małopolski.

Anonimowe ankiety emigranci mogą wypełniać na stronie: <http://responcenter.pl/ankiety/34547>. Badanie potrwa do końca września.

KATARZYNA KLIMEK

katarzyna.klimek@dziennik.krakow.pl

www.malopolskalokalnie.pl

Źródło: demotwatory.pl

Emigracja zarobkowa
 najcięższą decyzją jest ta o powrocie

www.demotwatory.pl

Powrót do polski
 Czy Ty cieszysz się tak jak on z powrotu do ojczyzny?

www.demotwatory.pl

www.malopolskaloekalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska

Źródło: <http://salon.polenia.net/2009/05/19/powroty-z-emigracji/>

www.malopolskaloekalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska

ANKIETA

Witaj !

Chcąc poznać punkt widzenia osób, które powróciły do Polski z emigracji, serdecznie zapraszamy do wypełnienia poniższej ankiety. To dla nas ważne, ponieważ rozwijamy się i chcemy dowiedzieć się, czego potrzebujesz, żeby lepiej czuć się w Małopolsce. Wypełnianie ankiety nie powinno zająć więcej niż 15 minut.

Ankieta jest całkowicie anonimowa. Jeśli przesyłasz ją e-mailem, gwarantujemy, że nikt poza zespołem projektu nie będzie miał dostępu do Twojego adresu.

1. Jak sobie wyobrażałeś/aś powrót do kraju? Na ile rzeczywistość okazała się podobna do tej wizji?
2. Czy miałeś/aś plan, co zrobić po powrocie (praca, rodzina, edukacja)?
3. Czy spotkałeś/aś się z jakimiś problemami w realizacji swoich planów? Jakie to były problemy i czy ktoś pomógł Ci je rozwiązać?
4. Jak wygląda Twoja obecna sytuacja zawodowa? Co pomogłoby Ci lepiej funkcjonować na rynku pracy po powrocie?
5. Czy polscy urzędnicy (w gminie, starostwie, urzędzie pracy, ZUS-ie itp.) rozumieją problemy ludzi, którzy wrócili z zagranicy?
6. Na co urzędnicy powinni zwracać większą uwagę, żeby skuteczniej pomagać osobom, które powróciły do Polski?

www.malopolska.lokalnie.pl

7. Jakie praktyczne rady dałbyś/dałabyś osobom, które zdecydowały się wrócić z emigracji?

8. Co jest dla Ciebie największą różnicą w życiu za granicą i w Polsce?

9. W jaki sposób wyjazd i powrót wpłynęły na Twoje relacje z rodziną i znajomymi?

10. **Jeśli wróciłeś z dziećmi:** jak jest przygotowana polska szkoła na przyjęcie dzieci przyjeżdżających z emigracji?

Wiek:

Wykształcenie:

Miejsce zamieszkania przed wyjazdem (w przypadku małych miejscowości wystarczy podać powiat):

Miejsce zamieszkania po powrocie (w przypadku małych miejscowości wystarczy podać powiat):

Czas spędzony za granicą:

Kraj emigracji:

Dziękujemy za poświęcony czas!

Fundacja Kompas

www.malopolska.lokalnie.pl

Projekt jest realizowany przy wsparciu finansowym Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Województwa Małopolskiego.

Małopolska